

ti. Kehitellyn kuvausmallin voi arvella palvelevan erityisesti sellaisten morfologisten järjestelmien kuvausta, joissa on runsaasti fusionsaalaisia piirteitä.■

VESA KOIVISTO
Kotimaisten kielten tutkimuskeskus,
Sörnäisten rantatie 25, 00500 Helsinki
Sähköposti: *Vesa.Koivisto@Domlang.Fi*

ENEMMÄN SUOLAA!

Yrjö Lauranto *Elämän suolaa. Suomen kielen alkeita 1–2 & Opettajan opas.* Kielikeskusmateriaalia n:o 112. Korkeakoulujen kielikeskus, Jyväskylän yliopisto, Jyväskylä 1995. 283, 219 ja 74 s. ISBN 951-34-0594-X, 951-34-0595-8 ja 951-34-0596-6.

Yrjö Laurannon suomen kielen oppikirja *Elämän suolaa* on ilahduttava tuttavuus S2-oppikirjojen joukossa. Se tarjoaa nuorekkaan ja totutusta poikkeavan lähestymistavan suomen kieleen.

Kirja perustuu 40 puhekieliseen dialogiin. Päähenkilöt ovat Mikko (taksikuski) ja hänen avovaimonsa Eija (tarjoilija), Mikon vanhemmat Jaakko (opettaja) ja Liisa (siivooja) sekä Liisan ystävätär Kirsti (mahdollisesti toimistoapulainen). Näiden ohella vuoropuheluissa esiintyy silloin tällöin muitakin henkilöitä.

Kaikki puhuvat Helsingin seudun puhekieltä, eivät tosin sen äärimuotoja. Tämän kielen pääpiirteitä ovat pronominit *mä, sä, se, tää, ne*, monikon 1. persoonan tilalla käytetty passiivi (*me voidaan tulla, me aletaan just siivota*), omistusliitteen puuttuminen (*mun mies, kaikki sun kaverit*), senkaltaiset lyhentymät kuin *otanks mä? meetteks te? soitatsä? se tarttee*. Sanastossa käytetään sellaisia puhekielisiä ilmauksia kuin *ratikka, kämppä, vessa, telkkari*. Usein henkilöt tervehtivät tai hyvästelevät toisiaan sanoilla *moi, kuinkas hurisee?, okei moido*.

Dialogien kattamat tilanteet ja sanasto ovat peräisin tavallisesta arkielämästä eivätkä kirjan mittaan siitä juuri erkane. Koska perussanastoa toistetaan usein, sen ymmär-

tämisessä ja käytössä on mahdollista harjaantua hyvin. Sanasto on käännetty englanniksi, venäjäksi ja espanjaksi, ja se sijaitsee kunkin dialogin perässä.

Jokaisen dialogin sisältämä uusi kielioppiasia on sijoitettu havainnollisesti laatiin koihin asianomaiseen kappaleeseen. Vaikuttuneita kieliopin termejä on käytetty melko säästeliäästi. Esimerkiksi verbi, partitiivi, komparatiivi, imperatiivi ja objekti esitellään, mutta suomea opetetaan myös esim. alkumonikon (monikon nominatiivi), loppumonikon (monikon partitiivi), sanakirjamuodon, minä-, sinä-, ja hän-muodon sekä pakkoverbien (*täytyy, pitää*), tunneverbien (*pitää, tykätä*) ja informaatioverbien (*sanoa, kysyä, puhua*) avulla. Hyvä tapa keventää kielioppia!

Lyhyiden kielioppijaksojen ohella kappaleisiin sisältyy paljon erilaisia harjoituksia, jotka opettavat käyttämään kieltä käytännön tilanteissa. Esim. »*Mitä sanot, kun et halua, että Liisa lähtee, Kaarina polttaa sisällä, Kalle häiritsee sinua koko ajan?*» Tai: »*Mieti, miten suomeksi voi sanoa oman mielipiteen.*» Mukana on runsaasti myös sanastoharjoituksia, joiden avulla opittua sanastoa pyritään aktivoimaan.

Huomioon on otettu myös sekä oikein kirjoitustaidon että kuullun ymmärtämisen

▷

harjoittelu. Kirjaan liittyy näet kaksi ääninauhaa, joilta voidaan kuunnella sekä kirjan dialogit että jokin muu, kuhunkin kappaleeseen liittyvä litteroimaton teksti. Osaa nauhojen teksteistä on tarkoitus käyttää sanelukirjoituksina. — Ääninauhat vaativat kyllä vielä parantamista: Vaikka dialogit ovat suurelta osin eläviä, yksi roolihenkilö, Jaakko, erottuu muusta joukosta pelkkänä monotonisena tietokoneäänenä. Ja sanelukirjoitukset on saneltu niin nopeasti, ettei suomalainenkaan ehtisi niiden mukana kirjoittaa kokonaisia lauseita. Mutta kaiken kaikkiaan opettaja saa *Elämän suolaa* -kirjasta monenlaista valmista apua kielenopetukseen. Opettajan työn avuksi ilmestyi syksyllä 1996 opettajan opas. Se sisältää lähes kaikkiin oppikirjan kappaleisiin liittyviä harjoitteluideoita, joiden avulla voi panna käytäntöön juuri opittua sekä puhumalla että kirjoittamalla. Lisäksi oppaassa ovat litteroituina kaikki ääninauhoilta kuuluttavat sanelukirjoitukset ja puheenymmärtämiskäsitteet.

Mutta suomen kielen puhumiseen *Elämän suolaa* ei opasta tarpeeksi. Puhuminen lienee kuitenkin ensimmäisiä taitoja, joita maahanmuuttaja tarvitsee selviytyäkseen ilman tulkia. Tunnetusti puhetaito ei kehity itsestään siinä sivussa, kun opetetaan kielen rakenteita, lukemista, kirjoittamista ja kuuntelemista. Oppikirja ei opasta riittävästi myöskään kirjallisten kokonaistekstien tekemiseen. Vaikka opitaan tekemään lauseita, jopa virkkeitä, kirjassa ei johdateta kirjoittamaan esimerkiksi kirjeitä, ilmoituksia, työpaikkahakemuksia, valituksia jne. puhumattakaan muunlaisista teksteistä. Sillä sanavarastolla ja kieliopilla, minkä kirja sisältää, se olisi kuitenkin mahdollista.

Toinen seikka, joka ihmetyttää, on se, millä tavalla luetun ymmärtämistä on pyritty harjoituttamaan. Lähes jokaisen kappaleen loppuun on sijoitettu jokin sanomalehtiteksti. Tekstien alkuperää ei ole aina il-

maistu, mutta useimmat ovat vuoden 1995 Helsingin Sanomista. Idea on sinänsä hyvä, etenkin kun tekstit käsittelevät populaareja ja kiinnostavia asioita. Mutta ainakin niille, jotka aloittavat suomen kielen opinnot nollatasolta, tekstit ovat tyrmävään vaikeita. Niiden kieli poikkeaa olennaisesti dialogien arkikielestä ja sisältää myös harvinaista sanastoa ja vaikeita rakenteita. Tällöin hyvä tarkoitus kääntyy päinvastaiseksi. Ainakin ne ulkomaalaiset, joiden koulunkäynti on omassa maassa jäänyt vähänlaiseksi, jättävät nämä oheistekstit väliin. Tuskin olisi ollut mahdotonta muokata niiden ilmaisu selkokielelle.

Rakenneseikkojen opetuksen kannalta suomen kielen paikallissijajärjestelmän esittely on kirjan parhaita puolia. Kirja auttaa huomaamaan, miten keskeinen asia paikallissijojen käyttö suomen kielessä on. Mutta sen keskeisyyden korostamisestako johtuneeksi, että imperfekti opetetaan vasta kirjan 2. osassa ja konditionaali vasta 2. osan viimeisessä kappaleessa? Kommunikatiivisuuden kannalta molemmat rakenteet ovat kielenoppijalle olennaisen tärkeitä, pääsevähän ihmiset niiden avulla sekä kertomaan menneisyydestään että kuvittelemaan, miten asiat voisivat olla. Kuka jaksaisi pysytellä kuukausikaupalla pelkästään nykyhetkessä? Ainakin imperfekti on pakko opettaa aikaisemmin.

Omistusliitettä ei kirjassa käsitellä lainkaan. Tähän sisältyy se ristiriita, että vaikka sitä ei juuri dialogien puhekielisissä teksteissä tarvitakaan, monet harjoitukset sitä kuitenkin edellyttäisivät, koska ne ohjaavat ensisijaisesti kirjakielen käyttöön. Esim. *»Olet saanut kirjeen eräältä ystävältäsi Ugandasta. Hän kirjoittaa, että hän on tulossa Eurooppaan ja kysyy sinulta, voiko hän tulla käymään luonasi. Haluat olla kohtelias ja siirtää ystäväsi Suomen matkaa.»* Jo edellisenkin esimerkki osoittaa, että omistusliitteet kuuluvat edelleenkin

olennaisesti suomen kirjakieleen. Pelkällä puhekielellähän täällä ei pitkälti selvitä.

Objektin opettamisessa menee aluksi sormi suuhun, kun objektilauseena olisi opetettava myös omistusrakenteet: *Minulla on paljon rahaa, Minulla on kotona hyviä harjoituksia*. Voiko suomen kielessä siis olla-verbikin saada objektin?

Kirjan päähenkilöt puhuvat luontevaa puhekieltä arkielämän tilanteissa. Tämä seikka on uutta S2-kirjojen teksteissä ja kuuluu ilman muuta oppikirjan ansioihin. Toisaalta ihmetyttää se, että tekijä on luonut hahmoista sarjakuvamaisia stereotyyppejä. Kirja luo maahanmuuttajille turhan pintapuolisen ja yksioikoisen kuvan tavallisista suomalaisista.

Mainituista puutteista huolimatta *Elä-*

män suolaa toimii hyvin suomen kielen alkeisoppikirjana. Oppilaat pitävät kirjasta. Opettajalle se taas on kiinnostava haaste: se aktivoi opettajaa käyttämään myös puhekieltä, innostumaan arkielämästä ja työstämään kirjan mukavien harjoitusten lisäksi vielä omia. Kunpa seuraaviin painoksiin ilmestyisi vielä aakkosellinen sanahakemisto ja lyhyt yhteenvedo kieliopista, sillä edelleenkin opiskelijat haluavat tarkistaa ja kertailla oppimaansa. ■

RIITTA LINKOLA
Vetehisenkatu 4 C 57,
00530 Helsinki

LEENA TEINILÄ
Viittakiven opisto, 14700 Hauho

KAKKOSKIELEN HARJOITTELUA

Kakkoskieli 1. Kymmenen tutkielmaa kielen omaksumisesta ja vuorovaikutuksesta. Toimittanut Salla Kurhila. Helsingin yliopiston suomen kielen laitos 1996. 226 s. ISBN 951-45-7248-3.

Helsingin yliopiston suomen kielen laitoksen uuden Kakkoskieli-sarjan ensimmäinen nide esittelee laitoksen opiskelijoiden harjoitustöitä. Kirjan toimittaja Salla Kurhila kuvailee niitä esipuheessa ja töitä ohjanneet lehtorit Hannele Jönsson-Korhola ja Eila Hämäläinen kertovat niiden taustasta. Useimmat kirjoittajat julkaisevat tässä todennäköisesti ensimmäisen tieteellisen työn harjoituksensa, ja siihen nähden artikkelit ovat korkeatasoisia, vaikka kirjoittajien kyvyssä sijoittaa tutkimuksensa johonkin kielitieteelliseen viitekehykseen on huomattavia eroja. Tutkimusharjoittelun nimissä ja ohella on praktikum-ryhmissä koottu laitokselle monenlaista aineistoa ul-

komaalaisten suomen oppijoiden puheesta ja kirjoituksesta, mistä on varmaan hyötyä alan muillekin tutkijoille. Kirjan lopussa on 56 harjoitustyön luettelo.

Esipuheessa (s. 5) kerrotaan artikkelien aihepiirien antavan viitteitä siitä, mistä asioista on tulossa laajempiakin tutkimuksia, ilmeisesti siis ainakin pro gradu -töitä. Kirjoitukset — ja julkaisemattomatkin harjoitustyöt — jakautuvat kolmeen ryhmään: Näkökulmia oppijankieleen, Vuorovaikutustaitojen omaksuminen ja Kielet kohtavat.

Kaikki ovat alan keskeisiä tutkimuskohteita. Oppimisprosessin kuvausta ei lyhyihin harjoitustöihin voi sisältyäkään, koska

▷